

LA ECONOMÍA DE PLATAFORMAS ANTE LAS CATEGORÍAS CLÁSICAS DEL DERECHO DEL TRABAJO

Lidia Gil Otero

Tirant lo Blanch, 1ª ed., 2024, 260 páxs.

A obra de Lidia Gil Otero, *La economía de plataformas ante las categorías clásicas del Derecho del Trabajo*, constitúe unha achega de referencia no debate xurídico contemporáneo sobre a adaptación do Dereito do Traballo ás novas formas de prestación de servizos mediadas por plataformas dixitais. Nun contexto de transformación acelerada das relacións laborais, a autora acomete con rigor metodolóxico e profundidade conceptual a análise dunha cuestión que desafiou á dogmática laboral: a compatibilidade entre as formas de traballo propias da economía de plataformas e as categorías estruturantes do Dereito do Traballo tradicional. Lonxe de asumir unha postura rupturista ou de avogar por unha refundación conceptual do Dereito do Traballo, Gil Otero opta por unha vía máis esixente e, á vez, máis fecunda: a da reinterpretación sistemática das categorías clásicas —personalidade, alleidade, dependencia e retribución— á luz das novas realidades produtivas. A súa tese central, sostida con solvencia argumentativa ao longo de toda a monografía, é que o Dereito do Traballo dispón de ferramentas conceptuais suficientes para cualificar xuridicamente o traballo en plataformas, sempre que se proceda a unha actualización razoable do método de cualificación e do sistema de indicios.

Desde a introdución, a autora deixa claro que o seu propósito non é redefinir o traballo obxecto do Dereito do Traballo, senón “adaptar o método de cualificación a través do cal debe valorarse, casuísticamente, a presenza dos elementos que definen a laboralidade, procurando que tal cualificación se

base nos indicios máis representativos da realidade subxacente, agora transformada". Esta afirmación, que podería parecer modesta, encerra en realidade unha toma de posición epistemolóxica de gran calado: a defensa da vixencia do paradigma laboral fronte ás tentacións da súa disolución nun Dereito do Traballo "postmoderno" ou "híbrido".

Un dos grandes méritos da obra reside na súa capacidade para articular un discurso técnico-xurídico que non renuncia á complexidade do fenómeno analizado. A autora non se limita a describir as características do traballo en plataformas dixitais, senón que as somete a unha análise xurídica-dogmática minuciosa, no que cada categoría é descomposta nos seus elementos constitutivos e contrastada coas prácticas empresariais propias da economía de plataformas. Así, no tratamento do carácter persoal do traballo, Gil Otero demostra como a aparente funxibilidade dos prestadores nas plataformas dixitais non exclúe, por si soa, a nota de personalismo. A través dun percorrido histórico e xurisprudencial, mostra como a doutrina foi flexibilizando a esixencia de prestación personalísima, admitindo supostos de substitución ou colaboración sempre que non se desvirtúe a inserción do traballador na organización empresarial. Neste sentido, a autora subliña que "a identificación dos traballadores de plataformas a través das súas respectivas contas constitúe un dos fundamentos da natureza dependente da súa actividade", o que permite reconducir a prestación ao ámbito do traballo subordinado.

A obra dedica especial atención ás facultades de substitución e subcontratación, analizando a súa compatibilidade coa nota de personalismo. A autora distingue entre substitucións esporádicas e estruturais, e propón criterios de valoración como a frecuencia, os motivos, o tipo de actividade, o interese do empresario e o control exercido sobre o procedemento. Esta sistematización permite superar a visión binaria que asocia automaticamente a substitución co traballo

autónomo, e abre a porta a unha interpretación máis matizada e funcional.

En relación coa retribución, a autora realiza unha achega especialmente valiosa ao distinguir entre a forma de cálculo do salario (por unidade de obra, por tempo, por tarefa) e a titularidade dos froitos do traballo. Esta distinción permítelle soste que a retribución por resultado, habitual nas plataformas dixitais, non exclúe a alleidade nos froitos nin converte automaticamente ao prestador en traballador autónomo. Pola contra, cando a empresa titular da plataforma aprópiase do valor xerado polo traballo e retribúe ao prestador cunha fracción do prezo abonado polo cliente, configúrase unha típica relación de alleidade. Como afirma a autora, “a remuneración que abonan as empresas aos traballadores non retribúe só o resultado físico do seu traballo; tamén compensa o seu alleidade respecto do valor que lle podería reportar ese mesmo traballo se non o cedesen”.

O núcleo máis innovador da obra atópase, sen dúbida, na análise da dependencia no contexto da xestión algorítmica do traballo. Gil Otero propón unha relectura da subordinación que non se limita aos indicios clásicos (horario, lugar de traballo, instrucións directas), senón que incorpora novas formas de control indirecto, propias da organización dixital do traballo. Neste punto, a autora introduce o concepto de “dependencia algorítmica”, entendida como a inserción do traballador nun sistema de organización do traballo mediado por algoritmos, que determina de forma automatizada a asignación de tarefas, a avaliación do rendemento e a imposición de sancións. Esta dependencia, aínda que menos visible que a subordinación xerárquica tradicional, non é menos intensa nin menos eficaz desde o punto de vista do poder empresarial.

A autora demostra, con abundantes exemplos e referencias xurisprudenciais, como as plataformas dixitais exercen un poder de dirección indirecto a través de mecanismos como a reputación dixital, os sistemas de puntuación, os incentivos

económicos e as penalizacións por inactividade. Estes mecanismos, lonxe de ser neutros, configuran unha contorna de traballo no que o prestador se ve compelido a actuar conforme aos intereses da empresa, baixo a aparencia de liberdade contractual. En palabras de Gil Otero, “o traballo a chamada potencia unha sorte de dispoñibilidade continua dos traballadores, que ven obrigados a non ausentarse para manter o ritmo de traballo que se lles viña asignando”.

Outro aspecto destacable da obra é o seu tratamento da alleidade no mercado e nos medios de produción. A autora mostra como as plataformas dixitais, ao controlar a relación cos clientes, fixar os prezos, determinar as condicións do servizo e apropiarse da infraestrutura dixital, sitúan ao traballador nunha posición de alleidade estrutural. Mesmo cando o prestador achega certos medios materiais (bicicleta, teléfono móbil), estes resultan irrelevantes fronte ao control que exerce a empresa sobre os elementos esenciais do proceso produtivo. Neste sentido, Gil Otero sostén que “o investimento que realiza o traballador de plataformas dixitais tamén pode chegar a ser elevada; con todo, tal investimento non lle vai a reportar unha ocasión de ganancia máis que proporcional ao traballo e á actividade prestada”.

A obra non se limita á análise dogmática, senón que incorpora tamén unha reflexión crítica sobre as respostas normativas ao fenómeno do traballo en plataformas. A autora examina con detalle a disposición adicional 23ª do Estatuto dos Traballadores, introducida pola Lei 12/2021, e a entón proposta de Directiva europea sobre condicións laborais no traballo en plataformas dixitais. A súa valoración é matizada: recoñece os avances que supoñen estas iniciativas, pero advirte das súas limitacións, especialmente no que respecta ao alcance da presunción de laboralidade e a omisión da alleidade como elemento definitorio do traballo subordinado. Neste punto, a autora realiza unha lectura comparada das lexislacións europeas, destacando o modelo portugués como exemplo de regulación máis ambiciosa e coherente. Así mesmo, analiza o papel do Tribunal de Xustiza na

configuración dos conceptos de traballador e empregador, e propón unha interpretación integradora que permita harmonizar as esixencias do Dereito da Unión coas categorías do Dereito do Traballo nacional.

A conclusión da obra é clara e contundente: o traballo en plataformas dixitais non esixe unha refundación do Dereito do Traballo, senón unha aplicación intelixente e contextualizada das súas categorías clásicas. Como afirma a autora, “non se asiste á insuficiencia de tales orzamentos, senón á necesidade da súa razoable adaptación á vista das características presentes na actividade dos contratados pola plataforma”.

En definitiva, *La economía de plataformas ante las categorías clásicas del Derecho del Trabajo* é unha obra imprescindible para quen se interesa pola evolución do Dereito do Traballo na era dixital. A súa principal achega non reside en ofrecer solucións pechadas, senón en proporcionar un marco conceptual sólido e flexible que permite abordar, con ferramentas xurídicas tradicionais, os desafíos que expón o traballo en plataformas. A autora demostra que o Dereito do Traballo non está obsoleto, senón que conserva unha capacidade de adaptación que depende, en última instancia, da intelixencia con que se interpreten as súas categorías fundamentais.

A claridade expositiva, o rigor técnico e a profundidade analítica converten esta obra nun referente ineludible para a doutrina, a xurisprudencia e a práctica forense. A súa lectura non só enriquece o coñecemento do fenómeno analizado, senón que convida a repensar o Dereito do Traballo desde unha perspectiva crítica, comprometida e aberta á transformación social.

TERESA VELASCO PORTERO

Profesora Titular de Área

Universidade Loyola Andalucía (España)

tvelasco@uloyola.es